

Лариса ОРОНОВСЬКА,
доцент кафедри музикознавства та методики
музичного мистецтва факультету мистецтв
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка, кандидат педагогічних наук,
заступник декана з виховної роботи
Тернопіль, Україна
lorikulya@gmail.com

СТАНОВЛЕННЯ ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ ШКОЛЯРІВ НУШ ЯК СИСТЕМА ФОРМУВАННЯ УНІКАЛЬНОЇ СУТНОСТІ СУЧАСНОГО ІНДИВІДА

***Анотація.** Зміст підходів до професійної підготовки педагогів з музичного мистецтва та становлення духовних цінностей школярів НУШ, визначається рядом об'єктивних чинників, що зумовлені реаліями сучасного життя й кидають виклики стандартизованим системам освіти, стимулюючи вивчення та імплементацію у вітчизняному просторі закордонних освітніх традицій і новаторських практик, які б адаптували систему вітчизняної освіти до адекватного функціонування у світових масштабах.*

Метою нашої наукової розвідки - є аналіз сучасних вітчизняних та світових підходів до підготовки педагогічних фахівців з музичного мистецтва у рамках інтенсифікації глобалізаційних процесів, що стимулює інтеграцію освітнього простору, посилення уваги на формування та розвиток духовних цінностей у новітньому навчальному просторі, та збільшеної динаміки використання інформаційних та медійних засобів навчання.

Глобалізаційні процеси в освіті музиканта-педагога інтенсифікують вагу художньої освіти й підготовки вчителя музичного мистецтва як носія й провідника світових духовно-культурних цінностей. Утім, на фоні цього не слід забувати про музику як джерело національного виховання молодих поколінь та унікальної сутності сучасного індивіда.

***Ключові слова:** Духовні цінності, сучасний індивід, система формування, школярі НУШ, глобалізація.*

Постановка проблеми. Особливого значення в контексті сучасних освітніх процесів набуває професійне становлення майбутнього вчителя як носія національної культури, що зумовлює необхідність цілеспрямованого формування стильових особливостей його професійної майстерності (педагогічної, мистецької) на духовно-національних засадах.

Цілеспрямоване використання у змісті його підготовки чинників є важливим для формування індивідуального стилю професійної діяльності сучасного вчителя. Успіх залежить від рівня професійної підготовки

педагогічних працівників, наявності в них неповторного, національно забарвленого власного почерку педагогічної діяльності.

У зв'язку з цим, важливою частиною підготовки майбутніх педагогів у вищій школі є формування у них індивідуального стилю професійної діяльності.

В сьогоденні виділяють три основних групи концепцій цінностей:

- Перша має назву «функціональної» і розглядає цінність як реальний предмет, який корисний суб'єкту завдяки тим або іншим властивостям. Її можна було б назвати утилітарною концепцією, тому що під цінністю тут розуміють здатність задовольняти потреби суб'єкта, практично ототожнюючи із матеріальними чи духовними благами;

- Друга, яку називають «оцінною», подає концепцію як ідеал, пізнавальне чи духовно-практичне ставлення до об'єкта, як оцінку;

- Третя концепція, яка є «сигніфікативною», або «значущісною», ототожнює цінність зі значущістю.

У педагогічній діяльності для нас важливо розуміти цінності як ідеал, прийнятий особистістю, як значущі для неї явище, поняття, установка [5, с.145].

В минулому проблему мети і цінностей людського життя намагалися розв'язати, створюючи численні системи освіти.

К. Ушинський відзначав, що такі цінності, як патріотизм, людяність, любов до праці, воля, чесність, правдивість, є основою морального виховання особистості. Основними духовними початками народу були «патріархальна моральність» – віра у правду і добро [4, с.274-279].

Чимало дослідників, які вивчають ціннісні орієнтації (Т. Брайченко, В. Дряпіка, О. Олексюк та ін.), користуються класифікацією В. Ядова [3]. Термінальними (цінностями-цілями) В. Ядов називає такі: творчість, любов, воля, краса, пізнання, мудрість, робота, родина, друзі, активна життєва позиція, впевненість у собі, самостійність, здоров'я, суспільне визнання, збереження світу. До інструментальних (цінності-засоби) автор відносить: освіченість, життєрадісність, чуйність, вихованість, тверду волю, чесність, широту поглядів, раціоналізм, високі запити, ретельність, самоконтроль, відповідальність, терпимість, акуратність, сміливість, ефективність у справах, непримиренність.

Існують й інші класифікації: поділ на матеріальні і духовні цінності, фактичні і визнані. Дехто з вчених, як наприклад, Л. Масол [2], розуміють духовність як особливий вимір людського буття, що виявляється у процесі реального самовизнання і самовизначення в навколишньому світі, що передбачає формування цілісного універсуму внутрішнього життя. За умов домінування світоглядної парадигми, спрямованої на духовну творчість особистості, освітньо-виховна роль мистецтва значно зростає, набуваючи цілісності, концептуальної єдності. Класична соціологічна традиція визначає духовність як особливий соціокультурний вимір пізнавальної здатності людини, який потребує зіставлення її внутрішнього світу і соціальної позиції [3].

Духовність особистості нерозривно пов'язана з індивідуальним сприйняттям нею соціальних умов. Можна сказати, що неповторність духовного світу особистості зумовлена особливостями темпераменту, інтелекту, уявлення та соціальних умов. Оскільки духовність є триединою в істині, добрі, красі, то й прагнення молоді до істини проявляється у ставленні до навчання, оволодіння науками, в умінні бачити і відчувати правду життя.

Подвижництво добра – це утвердження себе в гуманних взаємовідносинах з оточуючими, це інстинкт духовної користі для себе та інших, це постійне розширення всезагального духовного простору. Нарешті, служіння красі – це сприйнятливність до досконалості і гармонії природи, сприйняття їх та мистецтва у художніх переживаннях та естетичній насолоді. Саме через творчість можна проникнути у таємницю духовності.

Відтак можна говорити про емпатію в духовності як про готовність, здатність й уміння ділитися емоційним зарядом з іншим, співчувати, співпереживати. Осягнення своєї духовної сутності відбувається через ставлення до іншого, причому останній стає унікальною цінністю. Це те, що можна назвати духовними здібностями особистості, які визначають якісну специфіку її поведінки. В індивідуальному розвитку духовні здібності відображують систему цінностей, значень та особистісних смислів. Так, знання стає духовним тільки тоді, коли воно перетворюється в особистісно значуще, набуває особистісного смислу, адресованого до соціального оточення [4, с.274-279].

Духовні цінності утворюють систему, здатну стимулювати і спрямовувати діяльність людини на творчий, свідомий вибір життєвих варіантів розв'язання соціальних та індивідуальних проблем. Цінності – це одна з найбільш стабільних характеристик особистості, її духовності. Вони завжди пов'язані з еталоном, на який орієнтується людина в своєму житті, з ідеалом, який вона наслідує або намагається наслідувати. Духовні цінності ніби «програмують» діяльність людини на тривалий період, визначають генеральну лінію поведінки та окремі її вчинки [1, с.19].

Висновки. Отже, духовні цінності трактуються нами як настановлення і орієнтири, які відіграють роль ідеалів Істини, Добра, Краси і визначають ставлення людини до дійсності, регулюють її поведінку.

Прилучення людини, школяра, вихованця до цінностей, формує духовний спосіб життя, який в індивідуальному плані означає певний комплекс якостей, властивостей та вмінь, що дають їй змогу самореалізовуватися, здійснювати самостійну, внутрішньо вмотивовану діяльність. У процесі самореалізації особистості виявляється сукупність тих її цінностей, які потенційно здатні поширюватися на оточуюче середовище. Згадану сукупність можна назвати духовним полем особистості [5].

Це поняття, на наш погляд, може слугувати для позначення істотних характеристик процесу духовного становлення і розвитку особистості у всіх його взаємодіях, єдності пізнавальної, моральної та естетичної сфер духовності, значущих особистісних смислів, що конструюють соціально-професійну перспективу індивіда. Виховання учнівської молоді здійснюється в умовах соціально-політичних реформ і боротьби з такими негативними явищами, як втрата моральних і естетичних ідеалів та загальна духовна криза в суспільстві. Тому особливої актуальності набуває проблема духовного розвитку особистості школяра в сучасних соціокультурних умовах. Вона потребує посиленої уваги школи і суспільства в цілому, нових, нетрадиційних підходів до її розв'язання на рівні педагогічної науки і практики.

Таким чином, аналіз філософської і психолого-педагогічної літератури дає змогу визначити поняття «духовні цінності» як орієнтири, що відіграють роль

ідеалу, еталона належного, з'ясовують світовідношення людини і регулюють її поведінку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Коваль О.В. Формування музичних здібностей молодших школярів на уроках музики: Автореф. дис. ...канд. пед. наук: 13.00.02 / Націон. пед. універ. імені М. П. Драгоманова. – К., 2002. – 19 с.
2. Кордунова Н.О. Психологічні особливості становлення духовних цінностей старшокласників у процесі спілкування: Автореф. дис. ...канд. псих. наук: 19.00.07 / Ін-т психології АПН України. – К., 2000. – 20 с.
3. Олексюк О.М. Формування духовного потенціалу студентської молоді. – К.: КІПК, 1996. – 253 с.
4. Ороновська Л.Д., Ороновський А.І. Аксіологія парадигми ціннісних орієнтацій майбутніх вчителів музичного мистецтва в умовах воєнного стану, с.274-279; Збірник наукових матеріалів V Міжнародної науково-практичної конференції: Ціннісні орієнтири в сучасному світі: теоретичний аналіз та практичний досвід: 11-12 травня 2023 року, м. Тернопіль. ТНПУ ім. В. Гнатюка. Ред. кол.: Морська Н. Л., Литвин Л. М., Поперечна Г. А., Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2023. - 434 с.
5. Ороновська Л.Д. Педагогічні умови прилучення молодших школярів до духовних цінностей на уроках музики: Дисерт...канд. пед. наук: 13.00.07/ Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка. – Т., 2006. – 257с.

Протоієрей Володимир БІЛІНЧУК
доктор філософії з галузі Богослов'я,
ректор Чортківської дяківсько-катехитичної академії
ім. свщмч. Г. Хомишина
Тернопільська область
Чортків, Україна
bilinchukvolodymyr@gmail.com

ІСИХАЗМ ТА ВЧЕННЯ СВЯТОГО ГРИГОРІЯ ПАЛАМИ: ДУХОВНІ ПРАКТИКИ ТА ЇХ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ЦІЛІСНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Анотація. В даному дослідженні на основі святоотцівської тринітарно-антропологічної концепції людського буття базується паламітська інтерпретація про обожествлення людини, як формування цілісної особистості нового творіння у Христі. Оригінальність богослов'я представляє вчення про людське буття в унікальний спосіб через обожествлення, яке по своїй суті є